

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/71-9>
УДК 346.2:339.128

Цімошинська О. В.

кандидат економічних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри обліку і оподаткування,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2277-3317>

Хіміч С. В.

аспірант,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8811-8801>

Tsimoshynska Oksana

Cand. Sc. (Econ.), Assistance Professor
Deputy Head of the Department of Accounting and Taxation
Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Business
Private Joint Stock Company "Higher Educational Institution
Interregional Academy of Personnel Management"

Khimich Sviatoslav

Postgraduate Student,
Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Business
Private Joint Stock Company "Higher Educational Institution
Interregional Academy of Personnel Management"

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЦИФРОВОЇ ПЛАТФОРМИ ЯК БІЗНЕС ІНСТРУМЕНТУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

PROBLEMS OF THE FUNCTIONING OF THE STATE DIGITAL PLATFORM AS A BUSINESS TOOL OF THE DIGITAL ECONOMY

У статті проаналізовано різні моделі правового регулювання цифрових платформ та визначенні ключових проблем, які пов'язані із їхнім функціонуванням. Авторами зазначено, що правове та державне регулювання цифрових платформ стає надзвичайно важливим аспектом у забезпеченні справедливого та конкурентного середовища для їх функціонування. Різноманітність моделей правового регулювання, дозволяє країнам та міжнародним організаціям знаходити оптимальні рішення для кожного конкретного випадку. Авторами встановлено, що ретельний аналіз та розгляд цих аспектів є важливим для створення ефективної та справедливої системи правового регулювання цифрових платформ, що сприятиме їхньому сталому та ефективному функціонуванню в сучасному світі. Запропоновано вирішити ключові проблеми, пов'язані з функціонуванням цифрових платформ. Які включають в себе забезпечення рівного доступу до платформи для всіх користувачів, уникнення монополізації ринків цифрових платформ, розвиток нових форм зайнятості через цифрові платформи та вирішення питань оподаткування діяльності операторів платформ та їх учасників. Авторами запропоновані заходи, які в сукупності допоможуть створити ефективну та збалансовану систему правового регулювання цифрових платформ.

Ключові слова: цифрова економіка, цифрова платформа, цифровізація, ринок цифрових платформ, механізм захисту.

The article analyzes various models of legal regulation of digital platforms and identifies the key problems associated with their functioning. The authors note that legal and state regulation of digital platforms is becoming an extremely important aspect in ensuring a fair and competitive environment for their operation. The diversity of considered models of legal regulation allows countries and international organizations to find optimal solutions for each specific case. The authors found that careful analysis and consideration of these aspects is important for creating an effective and fair system of legal regulation of digital platforms, which will contribute to their sustainable

and effective functioning in the modern world. The development of the digital economy requires constant improvement of legal norms to adapt to rapidly changing conditions. Only such flexibility and willingness to innovate can ensure effective regulation of digital platforms in today's global economic environment. An important stage in the regulation of personal data processing is the review of existing approaches, especially taking into account the use of big data technologies. For this, it is necessary to determine the legal regime of the received information and establish organizational, functional and technical requirements for systems and its processing. This step will make it possible to create an effective privacy protection mechanism and ensure the safety of personal data. It is proposed to solve key problems related to the functioning of digital platforms. Which include ensuring equal access to the platform for all users, avoiding the monopolization of digital platform markets, developing new forms of employment through digital platforms and solving issues of taxation of platform operators and their participants. The authors proposed measures that, in aggregate, will help to create an effective and balanced system of legal regulation of digital platforms, which takes into account the specifics of this rapidly changing sector of the economy and will ensure the protection of the interests of all participants in these relations at the state level.

Keywords: digital economy, digital platform, digitalization, digital platform market, protection mechanism.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві цифровізація охопила всі сфери життя. В Україні вже сьогодні уряд анонсує цифрові проекти у галузі освіти, бізнесу, соціальної сфері, медицині, державному управлінні та промисловості. У новій реальності економіки активно вживається термін «цифрова платформа». Цей термін широко використовується у наукових дослідженнях, ЗМІ та органами влади для планування та звітування про свою діяльність в цифровому просторі.

Цифрова платформа виступає основним інструментом у цифровій економіці. Вона створює простір для взаємодії між суб'єктами економіки, сприяючи обміну даними та інформацією. Важливо наголосити, що впровадження цифрових платформ у всі сфери суспільства сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності країни в глобальному масштабі.

Таким чином, цифрова трансформація стала необхідністю сучасного світу, і в Україні вже реалізується в найрізноманітніших сферах. Розвиток цифрових платформ є ключовим чинником у формуванні успішної цифрової економіки та суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цифрові платформи, як ключові інструменти цифрової економіки, в першу чергу, становлять об'єкт дослідження в межах економічних наук. Заслужують на особливу увагу наукові праці таких вчених, як Апалькова В. [1], Коляденко С. [2], Чмерук Г. [3], Веретюк С. [4]. Щодо правових аспектів, варто відзначити, що попередні наукові дослідження фокусувалися, головним чином, на конкретних сферах використання цифрових платформ, а не на самому явищі як об'єкті правового аналізу.

Наприклад, у правових наукових працях досліджувалися питання трудових відносин, спричинених використанням цифрових платформ [5], а також аналізувалися міжнародні тенденції у нормативному регулюванні цифрової економіки [6] та інші суттєві аспекти. Важливо розглядати цифрові платформи як

самостійне правове явище та досліджувати їх вплив на різні сфери суспільства та економіки.

Мета статті – розгляд різних моделей правового регулювання цифрових платформ та визначенні ключових проблем, які пов'язані із їхнім функціонуванням.

Правове регулювання цифрових платформ стає надзвичайно важливим аспектом у забезпеченні справедливого та конкурентного середовища для їх функціонування. Різноманітність моделей правового регулювання, які можливі, дозволяє країнам та міжнародним організаціям знаходити оптимальні рішення для кожного конкретного випадку.

Проте, разом з можливостями, цифрові платформи також стикаються з численними викликами та проблемами. Це може включати в себе питання щодо захисту особистих даних, конкуренції та монополізації ринків, а також вирішення проблем соціальної справедливості та трудових відносин.

Отже, ретельний аналіз та розгляд цих аспектів є важливим для створення ефективної та справедливої системи правового регулювання цифрових платформ, що сприятиме їхньому сталому та ефективному функціонуванню в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифрові платформи відіграють важливу роль у процесі цифрової трансформації державних органів та бізнесу. Вони є інструментами, що дозволяють перевести різноманітну діяльність у цифровий формат і забезпечують мережеве управління в соціально-економічних системах на всіх рівнях.

Незалежно від географічного розташування, цифрові платформи можуть функціонувати в будь-якому куточку світу. Це важливий аспект, оскільки вони оперують в мережевому середовищі та не залежать від територіальних обмежень. Фізичне розташування серверів і програмного забезпечення, необхідного для роботи цифрової платформи, втрачає своє значення у цифровому суспільстві завдяки поширенню та доступності Інтернету. В результаті

цифрові платформи можуть ефективно працювати в будь-якому місці, що сприяє глобальній взаємодії та обміну інформацією.

Отже, цифрові платформи відкривають безмежні можливості для цифрового розвитку, надаючи можливість працювати та спілкуватися в глобальному масштабі, незалежно від географічного положення.

Поява цифрових платформ є результатом розквіту шерінгової економіки – концепції спільного використання ресурсів, що змінює уявлення про споживання товарів та послуг. Ця економічна модель відмінна від традиційної, оскільки споживач не просто вибирає, адже він сам активно впливає на умови надання послуг.

Шерінгова економіка, яка ґрунтується на принципі «спільного участі», має свої особливості. Серед них – новий стиль споживання, активне використання соціальних мереж та онлайн-платформ для комунікації, інтеграція виробників та споживачів, а також широке використання інформаційних та телекомунікаційних технологій та мобільних додатків.

Отже, поява цифрових платформ є віддзеркаленням розвитку шерінгової економіки та вказує на те, що спільне використання ресурсів стає все більш активним і впливає на побудову відносин між виробниками та споживачами.

Цифрова платформа, спрямована на структурування великих обсягів даних і процесів, використовуючи алгоритмічне регулювання та спрощуючи завдання аналізу та синтезу ланцюгів доданої вартості, стала невід'ємним об'єктом технологічного прогресу. Однак важливо підкреслити, що тепер ця цифрова платформа стала не просто технологічним інструментом, а окремим об'єктом правового регулювання [7].

З урахуванням цього, важливо встановити відповідні правові норми і положення, щоб забезпечити ефективне та безпечне функціонування цифрової платформи. Це вимагає відповідного упорядкування правового середовища, що враховує усі особливості цього об'єкта та забезпечує його правовий захист та розвиток.

Актуальність правового регулювання діяльності цифрових платформ надзвичайно важлива через потенційні ризики, які вони несуть для суспільних відносин, соціальних та економічних інститутів. Оскільки цифрові платформи є досить новим явищем, поки що недостатньо проведено досліджень щодо їх функціонування. Нам досі не відомо, які соціальні, економічні та політичні наслідки можуть виникнути через десять чи більше років їх існування.

Ця непередбачуваність впливу цифрових платформ на різні сфери суспільства, держави та бізнесу може бути пом'якшена завдяки своєчасному встановленню правових норм і положень, що регулюють це явище. Важливо визначити правовий статус цифрових платформ та внести відповідні зміни до законодавства з метою забезпечення стабільного та безпечного їхнього функціонування. Окрім того, це також відкриває можливості для створення сприятливого середовища для інновацій та розвитку цифрової економіки в цілому [8].

Цифрова платформа представляє собою комплексну технологічну систему, що відзначається низкою важливих критеріїв. По-перше, це алгоритмізована взаємодія між учасниками платформи, що сприяє ефективній координації дій. Другим важливим аспектом є взаємовигідність відносин між учасниками, що ґрунтується на принципі «win-win». Крім того, значущим критерієм є масштаб діяльності, тобто кількість учасників, що використовують платформу.

Суттєвим елементом є наявність єдиного інформаційного середовища, де відбувається взаємодія між учасниками, а також наявність відповідної інформаційно-технологічної інфраструктури. Зокрема, це забезпечує надійність та безпеку обміну інформацією на платформі. Не останнім аспектом є ефект зниження транзакційних витрат, що виникає при взаємодії через цифрову платформу.

Також цифрову платформу можна розглядати як набір інтегрованих інструментів, базуючись на передових цифрових технологіях. Використання цих інструментів спрощує управління функціонуванням та взаємодією у межах соціально-економічної системи, незалежно від того, чи йдеться про внутрішню або зовнішню взаємодію [9].

У цілому, цифрова платформа впливає на спосіб взаємодії та обмін інформацією між учасниками, що революціонує сучасні економічні та соціальні відносини.

Дійсно, зазначені визначення «цифрової платформи» фокусуються переважно на технологічних аспектах цього явища. Однак важливим є розгляд правових аспектів, оскільки цифрові платформи несуть у собі організаційний компонент у сучасному цифровому просторі.

Зокрема, вони можуть виступати як важливі макроорганізаційні одиниці у цифровому оточенні, де формуються особливі режими взаємодії. Створення екосистеми в межах цифрової платформи може призвести до виникнення унікального правового статусу та, відповідно, режиму правового регулювання. Це ставить перед нами завдання докладного вивчення

і визначення правових характеристик цифрових платформ, їхньої ролі у сучасному правовому просторі.

Цифрова платформа відрізняється від інших програмних продуктів тим, що її концепція передбачає набагато ширший спектр надання послуг. У тих галузях, де можна створити єдиний інформаційний простір, а сама послуга (або товар) є стандартизованою, складно конкурувати з цифровими платформами та мережевими структурами. Для ефективності у таких сферах важливо використовувати платформи, оскільки вони надають широкі можливості для організації та управління різноманітними видами діяльності [10].

Зростання комерційних цифрових платформ відбувається швидкими темпами, тоді як державні цифрові платформи розвиваються трохи повільніше, оскільки їхній пріоритет – забезпечення потреб громадян та органів державної влади. Залежно від типу (приватна чи публічна), цифрові платформи розрізняються в аспекті правового регулювання.

Для приватних комерційних цифрових платформ характерно використання комерційних моделей у правовій регуляції. У разі створення цифрових платформ державою для виконання власних завдань, регулювання здійснюється на основі централізованих правових механізмів.

Комерційну платформу створює правовий акт приватної компанії, її засновника. Засновник самостійно вирішує основні питання щодо функціонування платформи: спосіб управління, її функціонал, статус учасників (користувачів), що нею користуються, порядок обміну даними. Робота платформи базується на правових документах засновника, до яких приєднуються всі інші учасники, які мають намір використовувати цю платформу. Зазвичай ці документи включають: Політику конфіденційності, Умови використання та правової інформації, Угоду про надання додаткових послуг, Договір надання транзакційних послуг. Вони розробляються з урахуванням національного законодавства компанії-засновника платформи, і можуть додатково враховувати вимоги міжнародних договорів, учасником яких є держава, резидент якої є компанія-засновник [9].

Державні, або публічні, цифрові платформи формуються державними органами самої країни. Режим їхнього функціонування визначається відповідним нормативно-правовим актом державного рівня, де прописуються умови діяльності, механізми управління, учасники та поставлені завдання. За цифрову платформу відповідає вповноважений

державний орган (оператор платформи). Діяльність публічних цифрових платформ обмежена межами країни. Основна мета державної цифрової платформи – не отримання прибутку, на відміну від приватних. Вона створюється з метою підвищення ефективності надання державних послуг за рахунок цифровізації процесів взаємодії з користувачами. Через це у даному контексті монетизація діяльності платформи відсутня.

Діяльність цифрових платформ викликала низку правових питань, які потребують уваги та вирішення:

1. Збір, обробка та зберігання великих даних: Цифрова платформа оперує значним обсягом інформації про користувачів, товари та послуги. Це вимагає дотримання стандартів інформаційної безпеки та прозорості щодо обробки цих даних, а також гарантування прав користувачів.

2. Збереження персональних даних та комерційної таємниці: Велика частина цих даних є особистими або конфіденційними. Забезпечення їхньої конфіденційності та недопущення витоку стає однією з найважливіших проблем.

3. Забезпечення рівного доступу: Правила доступу до цифрових платформ повинні бути єдиними для всіх користувачів, уникнення дискримінації важливо для створення справедливого середовища.

4. Регулювання зайнятості через цифрові платформи: Розвиток віртуального ринку праці та електронного фрілансу вимагає адаптації трудового законодавства та створення правового фундаменту для роботи на цьому ринку.

5. Конкурентоспроможність та монополізація: Важливо уникнути привілейованого становища операторів цифрових платформ та гарантувати конкурентний доступ для всіх учасників.

6. Оподаткування діяльності: Виникає питання оподаткування як самої платформи, так і її учасників, які надають послуги чи продають товари через неї.

Ці аспекти вимагають комплексного підходу до державного та правового регулювання діяльності цифрових платформ для забезпечення ефективного та етичного їхнього функціонування.

Формування адекватного законодавства є критично важливим для регулювання діяльності цифрових платформ. Основною метою держави повинно стати встановлення ключових принципів правового регулювання цих бізнес-інструментів в цифровій економіці. Ці принципи повинні знайти своє відображення

у корпоративних нормативних актах операторів платформ.

Правове регулювання повинно також враховувати різні суб'єкти, які беруть участь у діяльності цифрових платформ. Важливо визначити їх види та відповідальність за виконання різних функцій, таких як збір та обробка даних, забезпечення нормального функціонування платформ.

У додаток до визначення суб'єктів та їх повноважень, необхідно встановити правовий статус самої цифрової платформи як об'єкта правового регулювання. Це включає в себе визначення особливостей та режимів правового регулювання, що стосуються платформ.

Загалом, ефективне правове регулювання є ключовим компонентом для забезпечення стійкого та етичного розвитку цифрових платформ у сучасному глобальному економічному середовищі.

Висновки. Розвиток цифрової економіки веде до виникнення складних та комплексних суспільних відносин, особливо в контексті впровадження та функціонування комерційних цифрових платформ. Ці відносини охоплюють широкий спектр публічних (фінансових, податкових) та приватних (цивільних, господарських, трудових) правових сфер. Такий комплексний характер вимагає нового підходу до правової регуляції цих відносин.

При вирішенні цих питань, необхідно враховувати особливості кожного типу правових відносин та їх взаємодію. Наприклад, впровадження фінансових аспектів у цифрових

платформах може вимагати специфічного податкового регулювання.

Крім того, важливо враховувати, що розвиток цифрової економіки потребує постійного вдосконалення правових норм для адаптації до швидкозмінних умов. Тільки така гнучкість та готовність до інновацій можуть забезпечити ефективну регуляцію цифрових платформ у сучасному глобальному економічному середовищі.

Важливим етапом в регулюванні сфери обробки персональних даних є перегляд наявних підходів, особливо з урахуванням використання технологій великих даних. Для цього необхідно визначити правовий режим отриманої інформації та встановити організаційні, функціональні та технічні вимоги до систем її обробки. Цей крок дозволить створити ефективний механізм захисту конфіденційності та безпеки персональних даних.

Важливо також вирішити інші ключові проблеми, пов'язані з функціонуванням цифрових платформ. Це включає в себе забезпечення рівного доступу до платформи для всіх користувачів, уникнення монополізації ринків цифрових платформ, розвиток нових форм зайнятості через цифрові платформи та вирішення питань оподаткування діяльності операторів платформ та їх учасників.

Ці заходи в сукупності допоможуть створити ефективну та збалансовану систему правового регулювання цифрових платформ, що враховує специфіку цього швидкозмінного сектору економіки та забезпечить захист інтересів усіх учасників цих відносин.

Список використаних джерел:

1. Апалькова В.В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Менеджмент інновацій*. 2015. Вип. 4. С. 9–18.
2. Коляденко С. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. 2016. № 6. С. 106-107. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua
3. Чмерук Г.Г., Краліч В.Р., Бурлакова І.А. Деякі аспекти цифрової трансформації підприємств. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. Вип. 34. С. 97–101.
4. Веретюк С., Пілінський В. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. *Фінансовий простір*. 2017. № 3 (27).
5. Going Digital: Making the Transformation Work for Growth and Well-being. URL: <http://www.oecd.org/going-digital/project>
6. Australian Government. Digital Sourcing Policies. URL: <https://www.dta.gov.au/help-and-advice/ict-procurement/digital-sourcing-frame-work-ict-procurement/digital-sourcing-policies>
7. McKinsey Notes from the AI frontier: Modeling the Impact of AI on the World Economy. 2018. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/>
8. British Computer Society. The Digital Economy. URL: https://policy.bcs.org/position_statements/digital-economy
9. Чмерук Г.Г., Стороженко О.О. Цифрова трансформація як нова форма трансформації фінансових відносин суб'єктів господарювання. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2019. Т. 24. Вип. 4(77).
10. Ковальчук К.Ф., Бандоріна Л.М., Удачина К.О. Цифрова економіка – економіка XXI століття. *Цифрова економіка : зб. матеріалів Національної наук.-метод. конф., 4-5 жовтня 2018 р.* Київ : КНЕУ, 2018. С. 185–188.

References:

1. Apalkova V.V. (2015) The concept of digital economy development in the European Union and prospects of Ukraine. *Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series: Innovation Management*, 4, 9–18. (in Ukrainian)
2. Kolyadenko S. (2016) Digital economy: prerequisites and stages of formation in Ukraine and in the world. *Economy. Finances. Management*, 6, 106–107. Available at: www.irbis-nbuv.gov.ua (in Ukrainian)
3. Chmeruk G.G., Kralich V.R., Burlakova I.A. (2018) Some aspects of digital transformation of enterprises. *Economics and Management of Enterprises*, 34, 97–101. (in Ukrainian)
4. Veretyuk C., Pilinsky V. (2017) Determining the priority areas of digital economy in Ukraine. *Financial space*, 3 (27). (in Ukrainian)
5. Going Digital: Making the Transformation Work for Growth and Well-being. Available at: <http://www.oecd.org/going-digital/project>
6. Australian Government (2019) Digital Sourcing Policies. Available at: <https://www.dta.gov.au/helpand-advice/ict-procurement/digital-sourcing-frame-work-ict-procurement/digital-sourcing-policies>
7. McKinsey Notes from the AI frontier: Modeling the Impact of AI on the World Economy (2018). Available at: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/>
8. British Computer Society (2013) The Digital Economy. Available at: https://policy.bcs.org/position_statements/digital-economy
9. Chmeruk G.G., Storozhenko O.O. (2019) Digital transformation as a new form of transformation of financial relations of business entities. *Bulletin of ONU named after I.I. Mechnikova*, 24, 4 (77). (in Ukrainian)
10. Koval'chuk K.F., Bandorina L.M. & Udachyna K.O. (2018) Digital economy – economy of the 21st century. *Digital economy: materials national sciences*. Kyiv: KNEU, 185–188.